

## **МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Лузанова Г.О.**, інспектор відділу  
планування навчального процесу  
навчально-методичного центру  
Одеського державного університету  
внутрішніх справ

### **ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО- ПСИХОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ ТЯЖКИХ ТА ОСОБЛИВО ТЯЖКИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

У теперішній час перебіг кримінально-процесуальної реформи викликає на практиці низку запитань, що потребують свого належного розв'язання. Не в останню чергу це стосується функціонування такого важливого інституту кримінального судочинства як призначення та проведення судово-психологічної експертизи (далі – СПЕ).

Актуальність даної проблематики визначається тим, що психологічна наука володіє багаточисельними експериментальними даними та конкретними методами дослідження, які можуть бути застосовані для вирішення питань під час розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень.

За останнє десятиріччя спостерігаються суттєві зміни в оцінці ролі та значення СПЕ. Звідси найбільш актуальними стають проблеми вивчення особистості злочинця, які розробляються, насамперед, юристами без урахування сучасних наукових досягнень, що перешкоджає диференційованій оцінці ступеня вини. З кримінально-правової позиції вивчення особистості необхідне для вирішення питань, що стосуються визначення підстав кримінальної відповідальності, а також для індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання [1, с. 164]. Отже, найбільш загальними підставами призначення та проведення СПЕ індивідуально-психологічних особливостей особистості при розслідуванні кримінальних проваджень є:

– необхідність установлення обставин, що впливають на ступінь та характер відповідальності суб'єкта права;

– виявлення мотивів й механізму кримінального правопорушення;

– розкриття причин та умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення;

– визначення адекватного виду покарання з урахуванням індивідуального підходу в тих випадках, коли потрібні спеціальні пізнання в психології [2, с. 67].

За сучасної кримінально-процесуальної діяльності виникла необхідність нормативного визначення обов'язкових підстав для призначення та проведення СПЕ у кримінальному провадженні, на чому наголошують слідчі ОВС. Так, згідно результатів проведеного нами емпіричного дослідження, 39,2 % респондентів вважають обов'язковим призначення СПЕ при розслідуванні кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я. Поряд із цим, 64,9 % слідчих ОВС вказують на обов'язкове проведення СПЕ по тяжким насильницьким кримінальним правопорушенням для встановлення можливого стану сильного душевного хвилювання.

Домінування кримінальних проваджень за фактом посягання на життя та здоров'я особи видається нам цілком очевидним, адже статистика останніх років свідчить про значну розповсюдженість насильницьких кримінальних правопорушень, спрямованих на позбавлення життя чи спричинення тілесних ушкоджень людині. За даними МВС України, кількісні показники вчинення та розкриття цих злочинів такі: 2005 р. – 3315 вбивств (93,1 % – розкрито) та 5698 фактів заподіяння тілесних ушкоджень (82,5 %); 2006 р. – 3220 (93,3 %) та 5283 (87,6 %); 2007 – 2906 (93,7 %) та 5486 (88,8 %); 2008 р. – 2707 (93,1 %) та 5055 (91,4 %); 2009 р. – 2478 (76,4 %) та 4141 (89,1 %); 2010 р. – 2356 (76,2 %) та 3777 (94,6 %); 2011 р. – 2506 (78,3 %) та 3441 (93,9 %); 2012 р. – 2100 (86,7 %) та 3065 (77,8 %); 2013 р. – 2292 (93,4 %) та 3203 (94,8 %); 2014 р. 1343 (88,1 %) та 1995 (96,1 %) [3]. Отже, можна констатувати, що загалом у межах даної категорії кримінальних правопорушень спостерігається спад, особливо упродовж десяти років (2005–2014 рр.). На тлі загального зростання злочинності в державі чисельність насильницьких злочинів зменшилася, а динаміка є від'ємною. Кількість таких тяжких злочинів, як умисні вбивства і заподіяння

тілесних ушкоджень, має певну стабільність та серйозні несприятливі тенденції до розвитку.

На нашу думку, необхідно узагальнити та обґрунтувати юридико-психологічні засади СПЕ, а також внести зміни та доповнення до чинного законодавства щодо порядку призначення та провадження СПЕ. Передусім слід визначити обов'язкові підстави призначення СПЕ та особливості нормативно-правового врегулювання порядку призначення СПЕ в кримінальному процесі. Особливо ця позиція стосується розслідування кримінальних проваджень щодо тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, а також за фактами тяжких насильницьких правопорушень для встановлення можливого стану сильного душевного хвилювання, порушення емоційної, розумової чи мотиваційної сфери особистості.

Таким чином, особливості СПЕ правопорушників визначають необхідність проведення більш поглибленого дослідження. Водночас виникає потреба формування пропозицій щодо обов'язкових підстав призначення СПЕ та окреслення особливостей нормативно-правового врегулювання порядку призначення СПЕ у кримінальному процесі. З огляду на це можна сподіватися на ефективність захисту прав та законних інтересів учасників кримінально-процесуальної діяльності з особливими індивідуально-психологічними ознаками, вирішення завдань кримінального процесу та підвищення якості досудового розслідування кримінальних правопорушень.

#### Список використаних джерел

1. Коновалова В.О. Юридична психологія: Підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
2. Сыропятов О. Г. Судебная экспертиза психического здоровья (краткий курс) / О. Г. Сыропятов, Н. А. Дзеружинская. – К. : Наук. світ, 2005. – 156 с.
3. Стан та структура злочинності в Україні: Статистика МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control>.